سرمایه معنوی گیلان

مروری کوتاه برحیات علمی، معنوی و اجتماعی آیت‌الله محمدعلی امینیان گیلانی رحمة‌الله‌علیه

ادامه از صفحه ۴

«در سال ۱۳۶۸ش پس از سفر به سوریه و مراجعت به تهران، اطلاع یافتم که منزل حقیر در شهرستان رشت طعمه حریق شده است. در این حادثه دلخراش همه دارایی‌ام به‌صورت خاکستر درآمد. در این حادثه، علاوه بر از دست دادن تمام زندگی، کتابخانه، همه کتاب‌ها و دست‌نویس‌هایم نیز از بین رفت و ضربه مهلکی بر روانم وارد گشت. خلاصه چشم باز کردم و دیدم، پس از شصت و سه سالگی، یکباره از هر جهت تهیدست شده‌ام؛ از نظر مالی و اقتصادی و از نظر کتاب و کتابداری. از نظر تألیفات و منشورات فکری. این ضایعه برای من از شهادت فرزند روحانی‌ام که در شلمچه به شهادت رسیده بود، سنگین‌تر و دردناک‌تر بود؛ زیرا در مورد فرزندم خوشحال بودم و افتخار می‌کردم که به مقام شهادت رسیده و وسیله شفاعتم فراهم شده است؛ اما در مورد حریق منزل، فکر می‌کردم که همه چیزم از دست رفته است و هیچ‌جا هم حساب نمی‌شود. بالأخره مجبور شدم، زندگیم را از سر بگیرم و فشار بیشتری را تحمل کنم و تلاش بیشتری کنم؛ از جمله در مورد تألیفات، سریعتر دست به کار شدم؛ چون پیش‌نویس بعضی در اختیارم بود. از طرفی، چون نماینده رهبری در دانشگاه گیلان و دانشگاه علوم پزشکی گیلان بودم و مقدار نسبتاً زیادی از وقتم در آنجا صرف می‌شد، اشتغالاتم را تخفیف دادم و بقیه اوقات را صرف کارهای دیگر، خصوصاً تألیفات کردم. بحمدالله خداوند منّان عشق و علاقه شدیدی در این سنین به این حقیر عنایت فرموده است و همانند عنفوان جوانی، علاقه‌مند به خواندن و نوشتن هستم.»[۲۴]

برخی از آثار ایشان عبارتند از:

۱. مبانی اخلاق اسلامی (۲۲۴ صفحه)؛ ۲. مبانی فلسفه اسلامی؛ (دو کتاب فوق به‌عنوان واحد درسی دانشگاه آزاد واحد لاهیجان تدریس می‌شود)؛ ۳. از اسلام تا ارتداد (۲۲۸ صفحه)؛ ۴. رساله قرةالعین در نماز (۱۱۶ صفحه)؛ ۵. میزان اندیشه در منطق. یک دوره منطق به‌طور مختصر و مفید و با بیان ساده (۱۲۲ صفحه)؛ ۶. تلخیص المنطق، از تألیفات مرحوم مظفر که با درخواست شهید قدوسی، جهت تدریس طلاب مدرسه حقانی توسط وی تدوین گردید و در همان مدرسه نیز، تدریس می‌شد. البته اصل کتاب طعمه حریق شد؛ ۷. رساله اخذ اجرت در واجبات (دست‌نوشت)؛ ۸. رساله‌ای در مهاجرت. تنها قسمت‌هایی از آن در یکی از نشریات محلی گیلان به چاپ رسیده است؛ ۹. حسن الختام فی علم‌الکلام (۹۶ صفحه) به زبان عربی که مباحث کلامی درباره برخی از صفات ثبوتیه و سلبیه حضرت باری‌تعالی است. این کتاب به ضمیمه «رساله سنخیت» در ۱۳۰ صفحه به چاپ رسیده است؛ ۱۰. گلستان خاطرات و عایدات (به‌شکل کشکول)؛ ۱۱. نفس الرحمن (۳ جلد) در تفسیر آیات منتخبه از قرآن کریم، از قبیل آیات مؤمنین، منافقین و ویژگی‌های آنان، آیات خلقت آدم، آیات اعجاز قرآن شریف، آیات جهاد و قبله و... که تاکنون ۳ جلد آن به چاپ رسیده است؛ ۱۲. رساله در سنخیت که در آن به موضوع سنخیت، خصوصاً میان علّت و معلول و خالق و مخلوق پرداخته است؛ ۱۳. کتاب فاعول که متأسفانه طعمه حریق شد؛ ۱۴. علم غیب از دیدگاه نهج‌البلاغه که چاپ نشد؛ ۱۵. تقریرات درس فقه آیت‌الله بروجردی و اصول امام خمینی و سایر اساتید و مراجع بزرگ رحمهم‌الله همراه با اجازات روایی، امور حسبیّه و...؛ ۱۶. عناوین ثانویه و احکام آن (۱۳۹ صفحه).

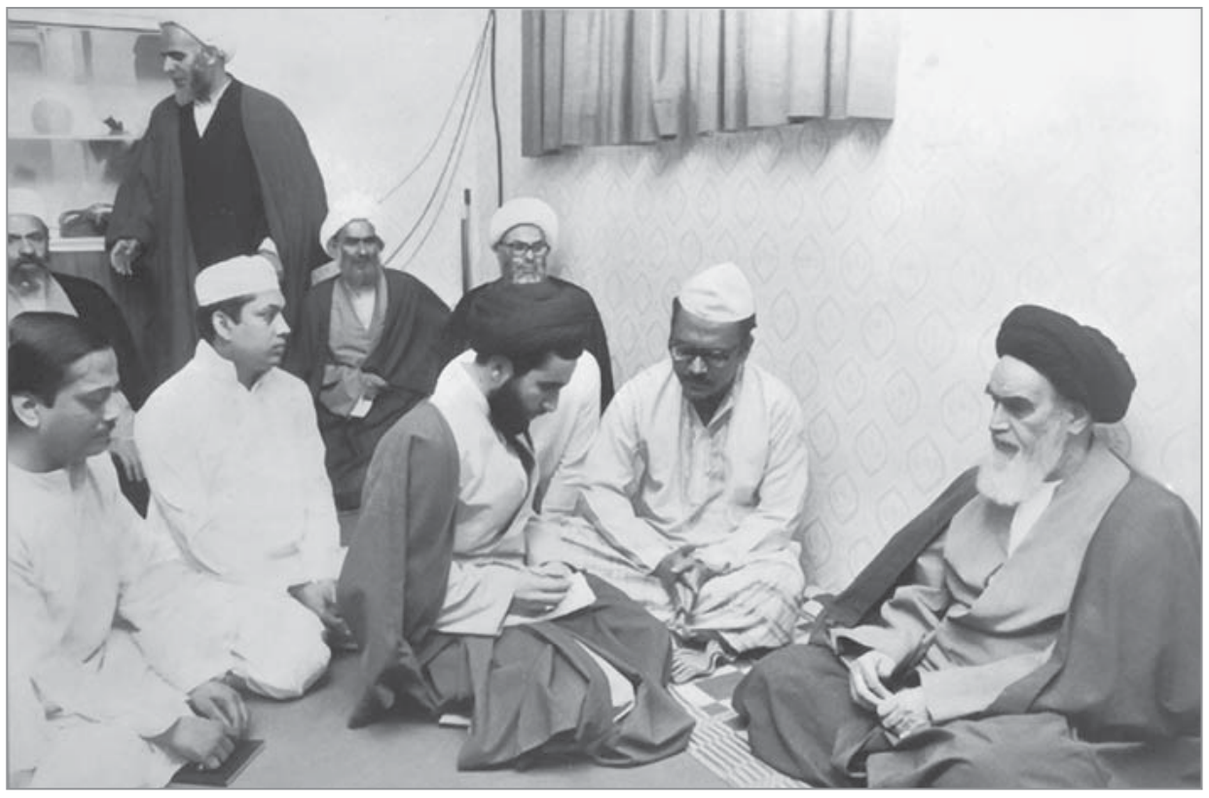

• عشق و ارادت به خاندان پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله

آیت‌الله امینیان با تمام وجودش به خاندان پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله عشق می‌ورزید. خودش روضه‌های پرسوز و گدازی می‌خواند و در مناسبت‌های مذهبی، جلسات روضه منعقد می‌کرد. در مجالس شهدا شرکت می‌جست و اشعار زیادی در مناقب و مراثی اهل‌بیت علیهم‌السلام سروده و عشق و ارادت خود را به‌صورت عبارات علمی در مقدمه اغلب کتاب‌هایش به اهل‌بیت علیهم‌السلام خصوصاً امام زمان عجل‌الله‌تعالی‌فرجه‌الشریف ابراز کرده است؛ مثل: «از مشیت ازلیه ذات احدیت یگانه، با تلفیق و تزویج عصمت و ولایت دوگانه، در ظلال و پرتو اصول و اقانیم سه‌گانه و در چهارچوب ترکیب و تلخیص عناصر چهارگانه، از نتایج و ثمرات تألیف انوار پنجگانه، در فضای نامتناهی جهات و جوانب ششگانه و در کمون و باطن پاک و مقدس سماوات هفتگانه، با شکفتن گل‌هایی از گلستان جنات هشتگانه، از پی گردش و حرکات افلاک نه‌گانه و با فعالیت عاشقانه کلیات عقول ده‌گانه، سرانجام نوری از عرش انوار اصلاب یازده‌گانه و شمسی از شموس طالعه اخیار دوازده‌گانه ساطع و لامع گشت که جهان انسانیت و هستی را با لمعان و تلألؤ خود روشن و عوالم کون و اختراع و ابداع را با تجلّیات جلوات نور خود گلشن نموده است.

این خورشید تابناک و این آفتاب عالم‌تاب، به‌هنگام صباح روز پانزدهم ماه شعبان از مشرق دامن مادرش نرجس علیهاالسلام طالع شد و ظلمات ظاهریه عالم کون و فساد را زدود.»[۲۵]

• خصوصیات و کمالات

آیت‌الله امینیان بسیار متین و آرام بود و با آغوش باز از سؤالات طلاب استقبال می‌کرد. با اینکه از لحاظ علمی موقعیت بالایی داشت؛ ولی زندگی‌اش بسیار ساده و زاهدانه بود. شیفته انقلاب و امام بود. قلم روانی داشت و نوشته‌هایش برای محیط دانشگاه متین و مقبول بود و جوانان دانشجو و تحصیل‌کرده از آن استقبال می‌کردند. سخنور و عالم بود و مواعظ عالمانه خویش را در الفاظ پخته اما ساده تحویل مردم می‌داد. ایشان در خط ولایت فقیه بود و از عنوان و قلم خویش برای ترویج ولایت فقیه استفاده می‌کرد. انسان عمیقی بود و روی کلمات افراد، گفتارها و رفتارها دقت تامّ داشت. کلام ایشان گرم و باحلاوت بود و در عمق وجود انسان تأثیر می‌گذاشت. با آن موقعیت علمی، در فصل تابستان بچه‌های ده ـ دوازده‌ساله روستایی را جمع می‌کرد و به آنان روخوانی قرآن آموزش می‌داد. با وابستگان و فامیل ارتباط برقرار می‌کرد و با آنان پیوند خانوادگی عمیقی داشت. به جوانان احترام می‌گذاشت و در برخورد با آنها حوصله به خرج می‌داد و با حوصله به حرف آنها گوش می‌داد.[۲۶]

• ارتحال غم‌انگیز

آیت‌الله امینیان پس از عمری خدمت خالصانه علمی، فرهنگی، دینی و تحمل دوران ممتدّ بیماری، در تاریخ ۲۰ خرداد ۱۳۹۴ش برابر با ۲۱ شعبان ۱۴۳۶ق مرغ روحش به ملکوت اعلی پر کشید و در جوار رحمت الهی به آرامش ابدی رسید. پیکر پاکش در روز پنجشنبه با شرکت مقامات کشوری و لشکری و استانی تشییع و بعد از اقامه نماز توسط آیت‌الله قربانی، نماینده ولیّ‌فقیه در گیلان و امام جمعه رشت، در حرم امامزاده سید جلال‌الدین اشرف به خاک سپرده شد. در پی ارتحال ایشان، پیام‌های تسلیتی از سوی مقام معظم رهبری و مراجع عالی‌قدر تقلید و سران قوا و نهادهای کشوری و لشگری صادر گردید.

متن پیام مقام معظم رهبری بدین شرح است: «بسمه تعالی درگذشت روحانی عالی‌قدر، مرحوم حجت‌الاسلام والمسلمین جناب آقای امینیان، نماینده گیلان در مجلس خبرگان و امام جمعه فاضل و خدوم آستانه اشرفیه را به مردم وفادار و عزیز آن خطّه ارزشمند و به همه ارادتمندان و شاگردان آن‌مرحوم و جامعه علمی گیلان و به‌طور ویژه، به خاندان محترم و بازماندگان گرامی ایشان تسلیت می‌گویم. وزانت علمی و آراستگی اخلاقی و متانت و ادب رفتاری در آن روحانی محبوب سرمایه‌ای معنوی برای گیلان بود و فقدان آن، خلأای است که به‌توفیق الهی و به‌همّت دانشوران باید جبران شود، ان‌شاءالله. رحمت و مغفرت الهی را برای آن‌مرحوم مسئلت می‌نمایم.

سیدعلی خامنه‌ای، ۲۲ خرداد ۱۳۹۴.»

تهیه و تدوین: محمدتقی ادهم‌نژاد

• پی‌نوشت‌ها

۱. سیری در زندگی‌نامه آیت‌الله محمدعلی امینیان، به‌کوشش ستاد همایش نکوداشت آیت‌الله محمدعلی امینیان، صحیفه خرداد، قم، ۱۳۸۷ش، ص ۱۰؛

۲. شرح حال آیت‌الله حاج شیخ محمد ایمانی، در کتاب خورشید تابان توسط نگارنده در ۱۵۲ صفحه به‌تفصیل آمده است؛

۳. خورشید تابان، شرح حال آیت‌الله حاج شیخ محمد ایمانی لاهیجانی، محمدتقی ادهم‌نژاد، مؤسسه انتشارات ائمه علیهم‌السلام، قم، ۱۳۸۴ش، ص ۳۷؛

۴. سیری در زندگی‌نامه، ص ۱۴ و ۱۵؛ دانشنامه ائمه جمعه کشور، میرزامحمد کاظمینی و سید محمدکاظم مدرسی، نشر برگ رضوان، تهران، ۱۳۸۴ش، ج ۱، ص۱۱۰؛

۵. ر.ک: خورشید تابان، نگارنده، صص ۹۱ـ۸۹ (با تلخیص و ویرایش)؛

۶. متن حکم امام راحل چنین است:

«بسمه تعالی، ۱۹ ذی‌القعده ۹۹

جناب مستطاب، حجت‌الاسلام آقای حاج شیخ محمدعلی امینیان، دامت افاضاته!

نامه‌ای به امضای جمع زیادی از اهالی محترم و اصناف رشت واصل گردید که ضمن تقدیر از برنامه‌های مذهبی جناب‌عالی در ماه مبارک رمضان، درخواست اقامت دائمی شما را در شهر رشت نموده‌اند. مقتضی است با توجه به نیاز شدید مردم در این موقعیت، به ارشاد و تبلیغ و آشنا نمودن آنها به وظایف دینی و اجتماعی جناب‌عالی، دعوت آقایان محترم را پذیرفته و بدانجا بروید. از خدای تعالی موفقیت همگان را خواستارم و امید است، اهالی محترم نیز قدردان وجود آن جناب بوده و همکاری‌های لازم را در انجام وظیفه دریغ ننمایند. والسلام علیکم ورحمةالله

روح‌الله الموسوی الخمینی.» صحیفه امام، سید روح‌الله موسوی خمینی (امام خمینی)، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی، تهران، ج ۱۰، ص ۲۶۲؛

۷. جهت کسب اطلاعات بیشتر درباره اقدامات گسترده ضد انقلاب، ساواک، معاندان نظام و منافقین در شهرستان رشت، ر.ک: خاطرات صادق، صادق احسانبخش، نشر صادقین، رشت، ۱۳۸۰ش؛

۸. سیر در زندگینامه، صص ۲۵ـ۲۷ (با کمی تلخیص و ویرایش)؛

۹. سیمای کوچان، ج ۲، ص ۳۰۵؛

۱۰. جهت تفصیل مطلب، ر.ک: خاطرات صادق؛

۱۱. انقلاب اسلامی در استان گیلان، به‌روایت اسناد ساواک، مرکز بررسی اسناد تاریخی وزارت اطلاعات، تهران، ۱۳۸۹ش، ج ۱، ص ۲۹۵؛ اسناد انقلاب اسلامی، مرکز اسناد انقلاب اسلامی، تهران، ۱۳۷۴ش، ج ۳، صص ۱۶۳، ۱۶۴، ۲۰۳؛

۱۲. خبرگان ملت، شرح حال نمایندگان مجلس خبرگان رهبری، تهیه و تنظیم دبیرخانه مجلس خبرگان رهبری، قم، ۱۳۷۹ش، ج ۱، ص ۹۸؛

۱۳. سیمای کوچان، ج ۲، ص ۲۹۹؛

۱۴. خبرگان ملت، ج ۱، ص ۱۰۰؛

۱۵. سیری در زندگینامه، ص ۳۰ و ۳۱: لازم به یادآوری است که تاریخ فوق مربوط به سال ۱۳۷۷ می‌باشد و ایشان تا پایان عمر شریف عهده‌دار این مسئولیت خطیر بودند؛

۱۶. سیری در زندگینامه، ص ۲۷ـ۲۵ با تلخیص؛

۱۷. دانشنامه ائمه جمعه کشور، ج ۱، ص ۱۱۱ و ضمناً درباره سیمای آستانه اشرفیه به کتاب دو جلدی سیمای کوچان مراجعه فرمایید؛

۱۸. سیری در زندگینامه، ص ۳۰ـ۲۹ و دانشنامه ائمه جمعه کشور، ج ۱، ص ۱۱۱؛

۱۹. زادگاه من، زین‌العابدین قربانی، نشر سلّار دیلمی، رشت، ۱۳۹۰ش، ص ۲۵۵؛

۲۰. سیری در زندگینامه، ص ۳۳؛

۲۱. دانشنامه ائمه جمعه کشور، ج ۱، ص ۱۱۱؛

۲۲. سیمای کوچان، ج ۲، ص ۳۰۱؛

۲۳. همان، ص ۱۸۸؛

۲۴. سیری در زندگینامه، ص ۱۷؛

۲۵. مقدمه کتاب گلستان خاطرات و عایدات؛

۲۶. سیری در زندگینامه، ص ۵۳، مصاحبه با حاج محمد حصنی، استاد دانشگاه آزاد اسلامی واحد لاهیجان.

معرفی کتاب‌های آیت‌الله محمدعلی امینیان رحمة‌الله‌علیه

• رساله قرةالعین در نماز؛ اثری ارزشمند از ابوالشهید حضرت آیت‌الله امینیان گیلانی

یکی از تألیفات بسیار ارزشمند حضرت آیت‌الله امینیان گیلانی کتاب «رساله قرةالعین در نماز» می‌باشد که به بهترین وجه ماهیت و حقیقت نماز را در پرتو آیات، روایات، احکام فقهی و تأملات تربیتی و اخلاقی تبیین کرده‌اند.

از مهم‌ترین ویژگی‌ها و تمایزات این اثر، شیوایی و ساده‌نویسی مسائل آن است؛ به‌گونه‌ای که فهم مطالب آن برای عموم مخاطبان امکان‌پذیر شده است.

در این کتاب، معارف فقهی شیعه به‌زبانی ساده و با رویکردی اخلاقی تربیتی، به‌ضمیمه یک دوره مسائل و احکام نماز به بهترین وجه بیان گردیده است.

این کتاب در سه فصل سامان یافته است:

فصل اول: در این فصل، کلیاتی پیرامون اصول دین و اهمیت پایه‌ای آنها در شکل دادن به‌عقیده یک مسلمان به روش بسیار زیبا مستدل و ساده ارائه شده است.

فصل دوم: در فصل دوم، از فروع دین مخصوصاً ارکان و واجبات نماز و مبطلات و شرایط نماز سخن رفته است.

فصل سوم: در این قسمت از کتاب، با استناد به آیات و روایات، آداب باطنی و اسرار معنوی و خصوصیات نماز پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله و جنبه‌های اخلاقی نماز، نماز در سیره معصومین علیهم‌السلام را به بهترین وجه بیان نموده‌اند.

در گفتار پایانی، اهمیت مقام عبادت و عبودیت و نقش نماز در رسیدن به مقام عبودیت بیان گردیده است.

• تفسیر «نفس الرحمن»

کتاب تفسیر «نفس الرحمن» یک تفسیر موضوعی می‌باشد که به‌قلم آیت‌الله محمدعلی امینیان گیلانی رحمة‌الله‌علیه در سه جلد تدوین و به تشویق آیت‌الله قربانی چاپ شده است.

مؤلف ارجمند، در این تفسیر ارزشمند، معارف و حقایق مندرج در آیات سوره بقره را برای استفاده مبلغان و مخاطبان ارجمند تبیین نموده است و در صفحات آغازین کتاب، راجع به اوصاف دو دسته از مردم یعنی متقین و منافقین متناسب با آیات مربوطه بحث می‌کند.

وی در آیات ۳۰ تا ۴۸ به مطالعه و بررسی جنبه‌های اعجازی و نیز خلقت آدم و حوا و چگونگی فرود آن‌ها به زمین می‌پردازد.

مضامین آیات بعدی در باب شفاعت، رستگاری و نجات، شرح حال حضرت ابراهیم علیه‌السلام، عبودیت، تغییر قبله از بیت‌المقدس به کعبه، مباحث دیگری چون: صبر و اقسام آن، توحید، وصیت، قصاص، آداب روزه، دعا، حج و جهاد، بعثت انبیاء علیهم‌السلام، ارتداد و اقسام و احکام آن، حرمت شراب، قمار و ربا با استناد به آیات مورد نظر بحث می‌کند.

آیت‌الله امینیان رحمة‌الله‌علیه در این کتاب شریف «نفس الرحمن» به تفسیر آیاتی از سوره آل‌عمران، مائده و نساء می‌پردازد و ماجرای مباهله، تعدد زوجات پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله، انواع نفس و ... را در این کتاب مورد بررسی قرار می‌دهد و به سؤالات و شبهات مطروحه نیز پاسخ داده‌اند.

• مبانی اخلاق اسلامی

کتاب تفسیر مبانی اخلاق اسلامی به‌قلم آیت‌الله محمدعلی امینیان گیلانی رحمة‌الله‌علیه نگاشته و به‌همت دفتر انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی چاپ شده است.

اخلاق، نیاز بزرگ همه روزگاران بشر است. از دوران‌های کهن، اندیشوران و فیلسوفان الهی کوشیده‌اند تا جامعه را با مقوله اخلاق و حد و مرزهای آن آشنا کنند و ذهن و ضمیر انسان و جامعه را پالایش کرده و به صفات انسانی بیارایند. کتاب حاضر نیز، یکی از آثاری است که درباره اخلاق به نگارش درآمده و مؤلف بر آن است تا اصول و ریشه‌های اخلاق را معرفی کند؛ هم‌چنین از نفس و ملکات آن و چگونگی تزکیه آن به‌تفضیل سخن گفته است.

موارد بحث‌شده در این مجموعه عبارتند از:

علم اخلاق، اصول و ریشه‌های اخلاق، مراحل چهار گانه مرابطه، معالجه امراض نفس، عدالت امّ‌الفضایل است، روش خودسازی پیامبر اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله انسان عرفی و انسان عرفانی، تزکیه نفس، نفس و صفات و ملکات آن، سعادت و شقاوت، نقش علم در سعادت و انواع توحید.

• مبانی فلسفه اسلامی

کتاب مبانی فلسفه اسلامی اثر آیت‌الله امینیان است که از سوی انتشارات بوستان کتاب می‌باشد که در ۲۹۶ صفحه چاپ شده است.

در معرفی این کتاب آمده است:

کتاب حاضر برای استفاده آموزشی نوشته شده و کوشیده است، با بیانی روان، مسائل دشوار فلسفی را عرضه کند و شامل مباحثی هم‌چون موضوع حکمت، فایده حکمت، احکام کلی وجود، ماهیت و اعتبارات آن، علت و معلول، الهیات، کلام و تکلّم، حکمت حق‌تعالی، عدل الهی، مواد ثلاث، وحدت و کثرت، مقولات دهگانه، قدم و حدوث، قوه و فعل، کلام و تکلّم و ... می‌شود.

در مقدمه کتاب آمده است: حکمت یکی از علومی است که طرفداران بسیاری از گذشته و حال داشته و دارد. گروهی از دانشمندان اسلامی، سرسختانه از این علم حمایت و طرفداری کرده و پیشرفت‌های چشم‌گیری نیز در آن داشته‌اند. فلاسفه بزرگی مانند فارابی، ابن‌سینا، ملاصدرای شیرازی، خواجه نصیرالدین طوسی و غیره از متبحرین این علم هستند.

• میزان اندیشه (آشنایی با منطق)

مروری است اجمالی بر مباحث و مسائل علم منطق. نگارنده در کتاب کوشیده است، نکات مربوط به فن منطق را با بیانی ساده در اختیار مخاطب قرار دهد.

کتاب حاضر در هشت فصل تدوین شده است: در فصل اول مباحث مقدماتی منطق از قبیل واضع منطق، موضوع و تعریف آن و همچنین قائده علم منطق بیان گردیده است. در فصل دوم مباحث الفاظ از قبیل دلالت و اقسام آن و نسب اربعه بررسی شده است. در فصل سوم از کتاب، از کلیات خمس صحبت به میان آمده است. در فصل چهارم معرف، شروط و اقسام آن بیان شده. در فصل پنجم و ششم، مباحث مربوط به قضایا و احکام آن بررسی گردیده است. در فصل هفتم، استدلال و حجت و اقسام قیاس و احکام هریک بررسی شده است. فصل هشتم و آخرین فصل کتاب نیز، راجع به ماده قیاس مباحثی را مطرح نموده است.